

„ANIMADVERSIONES“ OBHÁJCE SVAZKU PODLE KÁN. 1682 § 2

OBSAH: 1. Úvod. – 2. Autor *animadversiones*. – 3. *Munus*¹ obhájce svazku a principy jeho realizace. – 4. Redakční *iter*² *animadversiones*. – 4.1. Podmínky „postupu“. – 4.2. Obecné schéma *animadversiones*. – 4.3. Zkoumání formálních stránek procesu prvního stupně. – 4.4. Posouzení části „in iure“. – 4.5. Posouzení části „in facto“. – 4.6. Srovnání rozsudku s akty kauzy. – 5. Závěr.

1. ÚVOD

Následující úvahy vycházejí z některých postřehů, které se objevily v rozhodnutích Římské roty týkajících se činnosti obhájců svazku, a to jak obhájců svazku, kteří vykonávali svůj úřad na úrovni periferních soudů, tak těch, kteří ho zastávali u Apoštolského soudu Římské roty; v tomto posledním případě se jedná o některé obhájce delegované *ad actum*.³

Cílem tohoto příspěvku není představit sbírku pozitivních hodnocení rozsetých ve výše zmíněných soudních rozhodnutích a ještě častěji v dekretch, ani není cílem zabývat se pouze kritickými připomínkami, které jsou ostatně vždy *res odiosa*. Cílem je naopak předložit několik podnětů, které by mohly být pro vykonávání tohoto úřadu užitečné – obzvláště pro ty, kteří se zabývají *munus* obha-

joby svazku; necháme přitom stranou čistě procedurální aspekty.

Pole pozornosti je zaměřeno pouze na práci obhájce svazku v tzv. *processus brevior*; a to především na jeho *animadversiones*, která podle kán. 1682 § 2 latinského Kodexu předkládá.⁴ Jak nám z našeho zamyšlení vyplyne, v řízení, jež předchází potvrzení rozsudku či postoupení kauzy k řádnému projednání – přestože toto řízení s sebou mnohdy nese značné zjednodušení práce soudu druhého stupně⁵ (pokud dojde k potvrzení předchozího rozsudku vydaného *pro nullitate* soudem prvního stupně), – není účast obhájce svazku vůbec zlehčena – nejedná se o nějakou zjednodušenou nebo „levnou“ účast; naopak, z určitých důvodů je v tomto případě jeho účast značně závažnější, než jak tomu je u běžných *animadversiones*.

Následující úvahy jsou pojaty tak, že se věnují především praktické stránce, a přísluší jí proto spíše do oblasti kanonické procesní praxe než do oblasti procesního práva.

Považujeme za známé základní pojmy týkající se *processus brevior*, uvedený *Motem proprio Causas matrimoniales*,⁶ následně přejatý do kán. 1682 § 2 a později upřesněný instrukcí *Dignitas connubii* (čl. 263-265);⁷ stejně tak nepochybujeme o znalosti obecných pojmů spojených s *munus* obhájce svazku,⁸ jehož úřad byl ustanoven papežem

Benediktem XIV. apoštolskou konstitucí *Dei miseratione*.⁹

2. Autor *animadversiones*

Článek 53 § 1 DC účelně stanoví, že pro všechny kauzy neplatnosti manželství se v diecézních nebo interdiecézních soudech ustanoví natrvalo alespoň jeden obhájce svazku.¹⁰ Obyčejně,¹¹ podle povahy soudu (diecézního nebo interdiecézního), je toto trvalé ustanovení v kompetenci diecézního biskupa nebo biskupské konference; kromě toho může být v naléhavém případě obhájce svazku u interdiecézního soudu jmenován také biskupem moderátorem, dokud tak neučiní biskupové nebo biskupská konference (čl. 34 DC).

V případě, že by u určitého soudu byli ustanoveni dva nebo více obhájců svazku, je vhodné, aby v každé jednotlivé kauze byl jmenován jeden z nich. Zpravidla se tak stane při tzv. ustanovení tribunálu, čili dekretem předsedy soudu, kterým je ustanoven senát a jmenován obhájce svazku, pověřený určitou kauzou. Pokud je však u nějakého soudu pouze jeden obhájce svazku – zřejmě ustanovený pro všechny kauzy neplatnosti manželství – lze určitým způsobem považovat jeho jmenování dekretem o ustanovení tribunálu v jednotlivé kauze za nadbytečné. Je dostačující, aby byl daný dekret obhájci svazku dán na vědomí; to má *ipso facto* hodnotu jeho jmenování pro konkrétní kauzu, po němž budou následovat předvolání pro jednotlivá akta. Důležité je, aby všichni zúčastnění úředníci tribunálu a soukromé strany – obzvláště strana žalovaná – měli jasno v tom, kdo je v dané kauze obhájcem svazku.

Autorem *animadversiones*, jež je třeba předložit v *processus brevior*, je obhájce

svazku odvolacího soudu,¹² proto je zřejmé, že obhájce svazku soudu, který vydal kladný rozsudek v prvním stupni nebo *tamquam in prima instantia* (v Římské rotě je ve všech stupních soudu tentýž obhájce svazku), už nemůže platně jednat u odvolacího soudu, jak autonomním způsobem,¹³ tak ani podřízeným způsobem,¹⁴ když mají být schváleny jeho připomínky legitimním titulárním obhájcem svazku v této fázi procesu. Obhájci svazku soudu, který vydal rozsudek podléhající *processus brevior*, samozřejmě zůstávají široké pravomoci, aby vyjádřil důvody svého nesouhlasu s rozsudkem vydaným *pro matrimonii nullitate*; avšak prostor, kde má vyjádřit svou opozici, je odvolací akt, v němž může vyjádřit nejenom vůli pro odvolání, nýbrž může také podrobně vymežit důvody odvolání.¹⁵ Ty pak bude moci využít obhájce svazku odvolacího soudu při vypracování svých připomínek ve smyslu kán. 1682 § 2 a v každém případě budou posouzeny senátem odvolacího soudu.

Pokud jde o autora *animadversiones*, který je ustanoven k ochraně svazku, není žádný rozdíl mezi (1) obhájcem svazku ustanoveným „pro universis causis“, čili jmenovaným pro konkrétní kauzu, a (2) obhájcem svazku jmenovaným „ad singulam causam“¹⁶ (srov. čl. 53 § 2 DC).¹⁷ Totéž platí pro Římskou rotu, kde není žádný podstatný rozdíl mezi funkcí *titulárního* obhájce svazku, nebo funkcí *zastupujícího* obhájce svazku vykonávanou v jednotlivé kauze.¹⁸ Rozdíl mezi dvěma zmíněnými pojmenováními spočívá pouze ve *firmitas* funkce a v případných administrativních záležitostech, ale nemá vliv na procesní stránku výkonu jejich funkce – jak *titulární* obhájce svazku, tak *zastupující* obhájce svazku jednají zcela autonomně; kromě toho nebývají jmenováni v jedné kauze zároveň.

Vedle osoby *titulárního* obhájce svazku nebo *zastupujícího* obhájce svazku, uvádějí Normy Římské roty i osobu *delegovaného* obhájce svazku,¹⁹ čili takového obhájce svazku, který je pověřen vypracováním *animadversiones* v jednotlivé kauze.²⁰ Výraz „delegovaný“ má původ v jeho funkci, protože se jedná o delegovanou osobu, neboli osobu pověřenou vypracováním *animadversiones*.²¹ K tomu může dojít, jestliže si to *titulární* (nebo *zastupující*) obhájce svazku vyžádá.²² Čl. 7 § 4 platných Norem Římské roty užívá poněkud obecný výraz: „*ad instantiam Defensoris vinculi titularis*“; avšak v posledních desetiletích uložili děkanové Římské roty titulárním obhájcům svazku povinnost (a totéž platí i pro zastupující obhájce svazku) vypracovat *animadversiones* alespoň v deseti kauzách za rok. Není zde naší věcí zabývat se předpoklady, které musí daná osoba mít, aby mohla být v Římské rotě delegována vypracovat *animadversiones*; ve skutečnosti je dostačující, aby měla diplom advokáta Římské roty, nehledě na to, zda je to osoba duchovní nebo laik. Důležitá je naopak otázka podřízenosti delegovaného obhájce svazku vůči hlavnímu obhájci svazku²³ při vykonávání jeho *munus*; a to platí pro všechny soudy. Delegovaný obhájce svazku je povinen řídit se tím, na co mu hlavní obhájce svazku eventuálně poukáže; své pochybnosti vztahující se k vypracování připomínek musí delegovaný obhájce svazku také projednávat s hlavním obhájcem svazku; jestliže má za to, že je nutné předložit určitou žádost zpravodaji, nemůže jednat samostatně, nýbrž musí ji předložit hlavnímu obhájci svazku,²⁴ aby mohl posoudit její účelnost, s ohledem na princip procesní ekonomie. Mimo to vyžadují *animadversiones* vypracovaná delegovaným obhájcem svazku

vždy a v každém případě schválení hlavním obhájcem svazku, jinak nemohou být distribuována. V rámci těchto mezí může pak delegovaný obhájce svazku jednat při vykonávání svého pověření svobodně, podle svého svědomí, s přirozenou podmínkou, že bude respektovat závazky vyplývající z *munus* obhájce svazku.²⁵ A právě na toto *munus* musíme nyní obrátit naši pozornost.

3. *Munus* obhájce svazku a principy jeho realizace

Obhájce svazku se prezentuje jako „ochránce svátosti a platnosti manželství“²⁶; jeho *munus* spočívá v procesní obhajobě (to znamená v obhajobě vykonané v průběhu kauzy týkající se neplatnosti manželství nebo jeho rozvázání) projednávaného manželského svazku. Předmět kauzy se téměř vždy vztahuje na neplatnost svátostného manželství; ale přesně vzato, bezprostředním předmětem kauz neplatnosti manželství není samotná svátost, nýbrž úkon souhlasu či jeho předpoklady nazírané z hlediska nedosažení vlastních právních účinků; jde tedy o neplatnost či platnost souhlasu, a potažmo o existenci nebo neexistenci manželského svazku (srov. kán. 1134). Proto je v církevních kauzách neplatnosti manželství zákonodárcem ustanoven obhájce svazku – aby obhajoval platnost manželského svazku, a to nezávisle na skutečnosti, zda se jedná o manželství svátostné nebo nesvátostné.²⁷ Z tohoto pohledu je jeho činnost úzce spjata se zákonem o nerozlučitelnosti manželství.

Odtud vychází hluboké teologické odůvodnění důležitosti úřadu obhájce svazku v procesu. A skutečně, není dostačující pouhé ustanovení obhájce svazku v průběhu pro-

cesu; je třeba, aby obhájce svazku svůj úkol aktivně vykonával. V *processus brevior* to pro obhájce svazku na prvním místě znamená povinnost předložit vlastní *animadversiones*. Soudce je pro svou vedoucí funkci v procesu povinen vyžádat si *animadversiones*;²⁸ na druhé straně je posouzení těchto připomínek jednou z podmínek, aby mohl senát rozhodnout, zda má potvrdit kladný rozsudek, anebo postoupit kauzu k řádnému projednání.²⁹

Přestože je obhájce svazku ve své úloze veřejné strany³⁰ při obhajování platnosti projednávaného manželství povinen aktivně jednat, jedná i on v plném souladu s cílem procesu, kterým je ozřejmit objektivní pravdu týkající se sporné otázky,³¹ a proto je mu zakázáno použít pro podepření vlastního tvrzení nedovolených nebo nekorektních prostředků³². Papež Pius XII. s velkou prozíravostí a intelektuální poctivostí uvedl, že „*obhájci svazku* přísluší hájit existenci či trvání manželského svazku, avšak ne absolutním způsobem, nýbrž podle cíle procesu, jímž je hledání a nalezení objektivní pravdy. Obhájce svazku má spolupracovat na společném cíli tím, že zjišťuje, předkládá a objasňuje všechno to, co může být uvedeno ve prospěch svazku“.³³ Proto potřeba aktivní obhajoby platnosti manželství, založená na zákonu o jeho nerozlučitelnosti, a začlenění *munus* obhájce svazku do cíle procesu týkajícího se neplatnosti manželství, [*munus*] vedené hledáním objektivní pravdy, daly vzniknout právní formulaci, mimo to velmi zdařilé, v kán. 1432, který říká, že obhájce svazku je povinen předložit a vyložit vše³⁴, co může být rozumně uvedeno proti neplatnosti manželství.

Princip požadující, aby obhájce svazku uplatnil to, co lze rozumně uvést proti neplat-

nosti projednávaného manželství, nabývá v *processus brevior* specifické konotace – zde musí obhájce svazku uplatnit to, co může být rozumně uvedeno proti potvrzení kladného rozsudku. Hlavním účelem jeho *animadversiones* je tedy postoupení kauzy k řádnému projednání, a v důsledku toho je jejich nepřímým cílem obhajoba platnosti souhlasu.

Toto *munus* má být vykonáváno s pečlivostí. Nestačí jen formální³⁵ a obecná účast obhájce svazku, jelikož nejde o pouhé splnění úkolu, *sic et simpliciter*, spočívajícího v prohlédnutí již předem zhodnocených akt. Obhájce svazku se také nemůže jen pasivně připojit k vynesenému rozsudku a „spokojit se“ s tím, co soudci ve věci neplatnosti projednávaného manželství rozhodli. Na druhé straně *rationabilitas*, jíž se má obhájce svazku při vykonávání svého úřadu řídit, nedovoluje přehnanou obranu svazku za každou cenu a předložení jen částečného posouzení akt.

Obhájce svazku se musí při vykonávání svého úřadu u odvolacího soudu na prvním místě účinně obeznámit s akty kauzy; nestačí jen letmé přečtení – je třeba kauzu prostudovat, aby se rozsudek vynesený v předchozím stupni mohl podloženě a kriticky posoudit. Přitom je třeba zaměřit se na úsudek sám v sobě, jakožto i na základy tohoto úsudku, který soudce vedl k vynesení rozsudku *pro nullitate*. Obhájce svazku soudcům odvolacího stupně tímto způsobem poskytuje skutečnou službu,³⁶ avšak nenahrazuje jejich osobní studium kauzy a posouzení, které musejí sami vykonat.³⁷

V tomto bodě se nabízí také odpověď na otázku, zda je v *animadversiones* vypracovaných dle kán. 1682 § 2 dovoleno odkázat se na *animadversiones* předložené v diskusní fázi předchozího stupně soudu. Formálně to

není vyloučeno,³⁸ ale ve skutečnosti – máme-li na mysli, že námitky, které je třeba vypracovat v *processus brevior*, se týkají rozsudku vyneseno až po předložení *animadversiones* a že hlavní účel námitek vypracovaných dle citovaného kánonu se netýká *tout court* platnosti nebo neplatnosti manželství – toto můžeme v zásadě vyloučit, pokud by zde nehrál roli nějaký zvláštní aspekt. Ale i v této eventualitě je více než vhodné, aby obhájce svazku odvolacího stupně využil z praktického důvodu všechna hodnocení, která se zdají být nezbytná, a přijal je do námitek, které předloží v odvolacím stupni. Z tohoto důvodu by *animadversiones*, která se předkládají dle kán. 1682 § 2, měla být nová a neměla by se opakovat.

Protože obhájce svazku musí jednat *servata rei veritate*, není možné a priori zcela vyloučit hypotézu, že nenalezne žádný užitečný prvek proti potvrzení rozsudku vydaného *pro matrimonii nullitate*.³⁹ V tomto případě se obhájce svazku může odkázat na spravedlnost soudu.⁴⁰ Avšak tato hypotéza je v praxi málo pravděpodobná. Kromě toho skutečnost, že se obhájce svazku odkáže na spravedlnost soudu, je chápána jako jakýsi druh zřeknutí se vlastního *munus* a zpochybňuje profesionální schopnost obhájce svazku. Je jasné, že v každém procesu budou vždy nějaká akta a důkazy zasluhující hlubší posouzení pro dosažení „in iudicis animo moralis certitudo“ (kán. 1608 § 1).

V každém případě obhájce svazku nemůže nikdy jednat ve prospěch neplatnosti manželství,⁴¹ a proto nemůže nikdy uzavřít svá *animadversiones* ve prospěch potvrzení kladného rozsudku. Stejně tak nemůže předložit důvody⁴² ve prospěch potvrzení rozsudku, i když se formálně rozhodne pro postoupení věci k

řádnému projednání nebo odkáže na spravedlnost soudu.

4. Redakční iter animadversiones

Po vyřešení hlavních institucionálních aspektů je vhodné, abychom se nyní zaměřili na vypracování *animadversiones*. Nejedná se samozřejmě o čistě formální stránku; budou nás zajímat spíše podstatné aspekty týkající se úsudku, jež je třeba vykonat. Ale nejdříve musíme ještě věnovat pozornost podmínkám pro objektivní a účinné vypracování námitek.

4.1. PODMÍNKY „POSTUPU“

Je dobré připomenout, že první podmínkou k tomu, aby obhájce svazku mohl přistoupit k vypracování *animadversiones* dle kán. 1682 § 2, je mít k dispozici nezbytná akta. U Římské rotý má *hlavní* obhájce svazku k dispozici celou pozici, kterou si může vyžádat z archívu; proto v této věci nejsou potíže. Naopak *delegovaný* obhájce svazku dostane k dispozici jednu kopii akt při svém jmenování. A právě zde se nachází první kontroverzní bod: jaká akta má mít *delegovaný* obhájce svazku k dispozici? Pouze akta z prvního stupně soudu,⁴³ včetně rozsudku, nebo také následná akta – jako je eventuální odvolání, případně *prosecutio appellationis* nebo dokonce námitky stran, pokud již byly dle kán. 1682 § 2 předloženy?

V tomto bodě je nezbytné *rozlišit* (1) podmínky postupu pro uplatnění zkráceného procesu a (2) podmínky postupu pro vypracování *animadversiones* v této preliminární fázi procesu. Je evidentní, že ověření prvních podmínek náleží vždy *hlavnímu* obháj-

ci svazku. Ten by měl akta projít dříve, než požádá o jmenování *delegovaného* obhájce svazku, aby zjistil, zda jsou dány podmínky postupu pro *processus brevior*; jinak by opomenul předpoklad žádosti o jmenování *delegovaného* obhájce svazku. Jedná se, jinými slovy, o makroskopické předpoklady postupu, tzn. takové, které nevyžadují hlubší studium akt, nýbrž pouze ověření jejich existence. Jde především o to zkontrolovat, zda existují nezbytná akta,⁴⁴ zda rozsudek podléhá *processus brevior*; zda byl legitimně oznámen všem zainteresovaným; v případě, kdy je zkrácené řízení uplatněno místním odvolacím soudem, je vhodné ověřit, zda soud prvního stupně neodeslal akta odvolacímu soudu ještě před uplynutím lhůty pro odvolání, s následným rizikem, že by mohlo být podáno zákonné odvolání k Římské rotě. Pouze po ověření skutečnosti, že neexistují fakta nedovolující *processus brevior* u daného soudu,⁴⁵ může *hlavní* obhájce svazku podat děkanovi žádost o jmenování *delegovaného* obhájce svazku nebo přistoupit k vypracování *animadversiones*; jinak by musel jednat osobně podle konkrétního případu a předložit řádnou žádost jakožto odpověď na dekret zpravodaje požadující „*votum praeivium*“ nebo přímo „*animadversiones*“.

Co se pak týká *delegovaného* obhájce svazku, není pochyb, že předmětem jeho *animadversiones* jsou pouze akta kauzy prvního stupně – nebo prvního a druhého (vyjma obhajob), jestliže v druhém stupni byl nějaký důvod rozhodnutý *tamquam in prima* kladně – jež zahrnují rozsudek, k němuž však musejí být připojena i případná odvolání. Proto by se první ověřování postupu vedoucí pak k vypracování *animadversiones* mělo týkat pouze akt poskytnutých kanceláří soudu.⁴⁶

Druhá úroveň ověření podmínek souvisejících s postupem vyplývá z pečlivého studia akt; toto ověření proto přísluší jak *hlavnímu* obhájci svazku – vypracovává-li *animadversiones* osobně, tak *delegovanému* obhájci svazku. Kromě nějakého velkého přehlednutí, k němuž mohlo dojít v první fázi a kvůli kterému by následně nebylo možné postupovat dál prostřednictvím *processus brevior*, je důležitým důvodem pro nepostupování (který by mohl v této fázi vyjít napovrch) zjištění, že existují konstitutivní prvky vypovídající o neplatnosti rozsudku projednávaného v *processus brevior*. Případná neplatnost rozsudku (předpokládaná nebo pravděpodobná) vztahující se na důvody, které nejsou předmětem zkoumání v *processus brevior*, v zásadě není překážkou; rozsudek platně vydaný ve vztahu k jednomu důvodu rozhodnutému kladně by mohl být potvrzen dokonce i v případě, že by rozhodnutí bylo zjevně neplatné ve vztahu k jinému důvodu.⁴⁷ Existují-li však dostatečné prvky, jež hovoří pro neplatnost rozsudku ve vztahu k jednomu důvodu rozhodnutému kladně v prvním stupni, tehdy je nutné projednat tuto záležitost přednostně. Je-li zjištěna *delegovaným* obhájcem svazku, musí jím být oznámena *hlavnímu* obhájci svazku, který by měl věc sám posoudit a převzít, anebo – v opačném případě, neshledá-li existenci konstitutivních prvků pro stížnost na neplatnost – musí uložit, aby se pokračovalo vypracováním připomínek nebo jejich schválením. Je-li neplatnost shledána *hlavním* obhájcem nebo přijme-li on za svou žádost *delegovaného* obhájce, musí sám řádně ustanovit stížnost na neplatnost manželství. V případě pochybnosti může věc přednést soudci, který pak musí požádat o vyjádření ochránce spravedlnosti. Nicméně když

ochránce spravedlnosti nepředloží stížnost na neplatnost, avšak soudce se přesto domnívá, že jsou dány skutečnosti, aby se tak stalo, má soudce v takovém případě moc ustanovit sám, z úřadu, záležitost ohledně neplatnosti rozsudku a zahájit příslušné řízení.

V minulosti se vymezila jurisprudenciální stanoviska ohledně toho, zda je možné projednávat stížnost na neplatnost a současně uplatnit *processus brevior*.⁴⁸ Instrukce *Dignitas Connubii* však přijala takové jurisprudenciální stanovisko, které se mezitím stalo dominantním, že případné stížnosti na neplatnost je třeba projednávat zcela prejudiciální cestou. Čl. 145 § 2 DC stanoví, že projednávání hlavní kauzy je pozastaveno, probíhá-li stížnost na neplatnost konečného rozsudku. Přesto zůstává legitimní i možnost odložit projednávání obou záležitostí na rozhodovací zasedání v závěru *processus brevior*; ve skutečnosti by hlubší zkoumání akt, k němuž může přispět i *animadversiones*, mohlo být pro dobře uvážené rozhodnutí ohledně přijatelnosti stížnosti jistě užitečné, avšak na druhé straně je zde riziko, že bude vykonána zbytečná práce: je-li stížnost přijata, musí senát pozastavit *processus brevior*, a případné budoucí prohlášení neplatnosti rozsudku prvního stupně tak nevyhnutelně zmaří práci obhájce svazku a možná i práci stran, byla-li ve zkráceném řízení vykonána. V každém případě, nehledě na tuto poněkud méně pravděpodobnou hypotézu, přijetí stížnosti na neplatnost k projednávání způsobuje pozastavení *processus brevior*.⁴⁹

4.2. OBECNÉ SCHÉMA *animadversiones*

V již ustálené soudní praxi se jak *restrictus iuris et facti* advokáta, tak běžné *animad-*

versiones, jakož i rozsudky většinou skládají ze tří částí: z části *facti species*, z části „*in iure*“ a z části „*in facto*“. První část („*facti species*“, nazývaná někdy ekvivalentními výrazy) má za cíl vytyčit podstatné, v zásadě nepopíratelné prvky týkající se manželství a procedury řízení; tato část by nikdy neměla obsahovat úsudky ohledně podstaty věci. V druhé části jsou uvedeny normativní a jurisprudenciální principy, jež lze na daný případ aplikovat. Ve třetí části je pak projednáván konkrétní případ ve světle získaných důkazů; odtud vychází konkluze (v obhajobách), či dispoziitivní část v rozsudcích a dekretch.

Nikde není zakázáno, aby se téhož trojdílného schématu užilo i při vypracovávání *animadversiones* ve zkráceném řízení.⁵⁰ V praxi se však pro tento druh námitek užívá spíše dvoudílného schématu, v němž se na způsob úvodu píše *facti species*, za níž pak následuje jediná část nazvaná „*in iure et in facto*“. Má to své odůvodnění v úvaze, že *processus brevior* je zaměřen na zkoumání důvodů, na nichž se rozsudek vydaný *pro nullitate* zakládá, a ne na samostatné rozhodnutí, jak tomu je, když se v konkrétním případě prokáže (či neprokáže) neplatnost manželství. Specifických právních principů, kterých se soudci musejí v této preliminární fázi držet, je ostatně málo a jsou obsaženy právě v samotném kán. 1682 § 2: soudci musejí rozhodnout, zda může být *continenter* potvrzen kladný rozsudek vydaný v prvním stupni soudu; když by to nebylo možné, musí být případ postoupen *ope legis* k řádnému projednání. *Tertium non datur*. Tedy jediné pojednání „*in iure et in facto*“ je v tomto případě zcela přijatelné. Když se však jeví jako nutné prohloubit nějaký aspekt „*in iure*“, je vhodné, či dokonce potřebné, aby bylo pojednání týkající se právních principů na

straně jedné a zkoumání fakt na straně druhé odděleno.

Přejdeme nyní přímo k logickému postupu *animadversiones v processus brevior*,⁵¹ přičemž ponecháme stranou aspekty týkající se jejich sepsání.

4.3 ZKOUMÁNÍ FORMÁLNÍCH STRÁNEK PROCESU PRVNÍHO STUPNĚ

S ohledem na výše uvedené poznatky týkající se způsobu postupu při *processus brevior* a vypracování *animadversiones* je třeba dodat stručnou poznámku ohledně dalších formálních stránek zkoumané kauzy.

Hlubší studium akt kauzy vyžaduje na prvním místě posouzení některých aspektů spojených s formální správností akt a s legitimitou procesu. První aspekt se týká správného vypracování jednotlivých právních akt, které jsou součástí *acta causae* nebo též *acta processus* (mám zde na mysli například podpisy, uvedení data, razítka, přítomnost osob nezbytných pro určitá akta). Druhý aspekt naopak analyzuje dynamiku procesu (např. oznámení akt zúčastněným stranám, poskytnutí a dodržení soudních termínů, poskytnutí informací soukromým stranám, nejsou-li doprovázené technickou obhajobou, atd.). Mohou se totiž zjistit určité nepřesnosti, které nemají za následek neplatnost rozsudku, ale které by mohly ukazovat na zaujatost soudce či v každém případě na nespravedlnost; to by mohlo v *processus brevior* nabýt významu jakožto důvod k tomu, aby kauza byla postoupena k řádnému projednání.

4.4 POSOUZENÍ ČÁSTI „*in iure*“

Po kontrole formálních stránek kauzy by

měl obhájce svazku zaměřit pozornost na samotný rozsudek. Prvním důležitým bodem je posouzení části „*in iure*“ zkoumaného rozsudku či v každém případě posouzení právních principů, na nichž je rozsudek založen. Je třeba, aby šlo o pečlivé a pozorné zkoumání a aby se mělo na mysli, že právní principy jsou někdy uvedeny přímo i v části „*in facto*“, a na druhé straně se nezdá lépe porozumí, o jaké právní principy se rozsudek opírá, až při zkoumání úsudku vyloženého v části „*in facto*“. Tento postřeh není bezvýznamný, protože – jak učí praxe – tvrzení uvedená v části „*in iure*“ někdy neodpovídají skutečnému právnímu úsudku, který soudce vykonal. Důvody mohou být různé: stačí pomyslet na nějakou nedbalost při vypracování části „*in iure*“, pokud ta se omezuje na pouhé uvedení obecných či dokonce povšechných principů, aniž by se zabývala těmi elementy práva, které s konkrétním případem nejvíce souvisejí; někdy se zdá, že část „*in iure*“ je opsaná z jiné kauzy nebo dokonce už předem zhotovená.⁵² Proto je důležité zkoumání právních principů, na nichž je úsudek soudců vykonaný v části „*in facto*“ postaven.

Ve svých *animadversiones*, vypracovaných podle kán. 1682 § 2, musí tudíž obhájce svazku uvést případné nedostatky zjištěné v právních principech, jež jsou uvedeny v rozsudku, a ještě hůře jsou-li chyby v principech uvedených nebo pouze aplikovaných v části „*in facto*“. Totéž platí i pro jurisprudenciální principy, pokud by se odlišovaly od obecné či od převládající rotní jurisprudence.⁵³

4.5 POSOUZENÍ ČÁSTI „*in facto*“

Částí „*in facto*“ momentálně myslíme jen celek důvodů daných fakty, které byly soud-

ci uvedeny jako odůvodnění dispozitivní části rozsudku. Jedná se v tomto případě pouze o vnitřní aspekt rozsudku.

Z tohoto úhlu pohledu musí obhájce svazku podrobit zkoumání úsudek soudců předchozího stupně soudu, aby ověřil, zda především obsahuje skutkové důvody dostačující k odůvodnění dispozitivní části rozsudku vzhledem k důvodu rozhodnutému kladně; dále musí ověřit, zda si důvody neprotiřečí, zda neobsahují úsudky vnitřně diskutabilní nebo nepoužitelné ve světle právních předpisů vyložených v části „*in iure*“. Stejně tak nelze schválit úzus, rozšířený v některých církevních provinciích, nevyložit rozčleněný úsudek v části „*in facto*“; nýbrž uvést pouze jakousi antologii tvrzení obsažených v aktech, doplněnou shrnutím, které se snaží provést posouzení důkazního materiálu. Tímto způsobem ve skutečnosti chybí vyložení úsudku soudců, a bude tudíž obtížné pochopit, na jakých základech soudci dosáhli morální jistoty. Ať je to jakkoliv, obecně se dá říci, že z tohoto hlediska rozsudky nepředstavují závažné problémy.⁵⁴

4.6. SROVNÁNÍ ROZSUDKU S AKTY KAUY

„Vnitřní“ správnost rozsudku však není zcela dostačující. Maximální pozornost je třeba soustředit na ověření odůvodněnosti rozsudku, čili na její soulad s tím, co z akt kauzy vyplývá, jinými slovy na „vnější“ správnost rozsudku.

Obhájce svazku musí – s vědomím své specifické úlohy – především zkoumat, je-li rozsudek skutečně založen na tom, co vyplývá z důkazů; zda se, jednoduše řečeno, nejedná o plod soudního posouzení, které není opod-

statněno důkazním materiálem. Toto se stává, když se soudcové postaví téměř do role odborných znalců. Zvláštní pozornost je třeba věnovat presumpcím, a to tak, že se ověří, zda nacházejí nezbytné předpoklady ve faktech či v jistých okolnostech.

Další rozměr zasluhující pozornost je zkoumání, zda z akt nevyplývají některé význačné prvky, které by byly v rozporu s prohlášením manželství za neplatné a které by v rozsudku nebyly adekvátně rozebrány. Proto musí obhájce svazku ve svých *animadversiones* jasně uvést důkazy, „které se jeví v rozporu s konečným rozhodnutím“⁵⁵, k němuž se senát dobral v soudu předchozího stupně.⁵⁶

Zvláštní pozornost vyžadují psychologicko-psychiatrické posudky znalců. S ohledem na to, že soudci někdy přijímají *tout court* závěry znalců, upozorňuje čl. 56 § 4, že v případě kladného rozsudku má obhájce svazku povinnost dát odvolacímu soudu jasně na vědomí, zda soudci předchozího stupně nevyhodnotili korektně něco, co je obsaženo ve znaleckých posudcích jakožto v rozporu se svazkem.

Část rozsudku „*in facto*“ ústí v dispozitivní část, čili v část, kde je prohlášena neplatnost manželství (pohybujeme-li se v kontextu *processus brevior*), která předpokládá morální jistotu, které senát dosáhl vzhledem k prokázané neplatnosti daného manželství v jednom určitém důvodu neplatnosti. Morální jistota⁵⁷ přísluší soudci či senátu, který v případě nejednomyslnosti rozhodne na základě většiny hlasů; tuto jistotu nelze sdělit jinak než prostřednictvím odůvodňovacího *iter* rozsudku. Proto se obhájce svazku nemá vyjadřovat ohledně morální jistoty zkoumaného rozsudku či ohledně morální jistoty nezbytné pro potvrzení tohoto rozsudku. To

znamená, že nemůže po právu tvrdit, že chybí morální jistota; tak by se stal soudcem soudců. On musí vyjavit všechny reálně existující argumenty, které jsou v protikladu s potvrzením tohoto kladného rozsudku.

5. Závěr

Výše uvedené stručné rady nás vedou k závěru, že – jsou-li ověřeny podmínky postupu – má obhájce svazku při vypracování svých *animadversiones* podle kán. 1682 § 2 povinnost zkoumat rozsudek podléhající *processus brevior* a věnovat přitom obzvláštní pozornost souladu části „*in facto*“ daného rozsudku se zkoumanými akty kauzy. On je – jakožto Ochránce favor veritatis – nepostradatelným spolupracovníkem soudce v hledání objektivní pravdy⁵⁸ ohledně neplatnosti

manželství v konkrétním případě; musí vykonávat svoji funkci in favorem matrimonii, to znamená ve prospěch platnosti manželského svazku, a proto musí ve svých připomínkách uvést všechno, co odporuje potvrzení rozsudku prohlašujícího manželství za neplatné, aniž by zapomínal, že musí svůj *munus* vykonávat *rationabiliter*.

Pietro Milite Oficiál Soudu Římské roty

Přeloženo z Quaderni dello studio rotale 17 (2007): Pietro Milite, *Le «animadversiones» del difensore del Vincolo a norma del can. 1682, § 2, Quaderni dello studio rotale 17 (2007)*, str. 187 – 203.

Poznámky

¹ *Munus* = úřad, služba, úkol, povinnost; pozn. překl.

² *Iter* = úřední či administrativní postup, souhrn formalit a kroků vlastních určitému právnímu úkonu; pozn. překl.

³ Viz též vyjádření děkana Roty, S. E. Mons. Antonia STANKIEWICZE, v *Consultum* ze 16. května 2005 (*Quaderni dello Studio Rotale* 16 [2006], str. 217).

⁴ Kán. 1368 *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*; vzhledem k našemu tématu se od kán. 1682 CIC neliší, proto se budou následně uváděné odkazy na platný Kodex vztahovat na CIC 1983, nebude-li řečeno jinak.

⁵ Celkový pohled na zmiňované téma může nabídnout G. ERLEBACH, *L'impugnazione della sentenza e la procedura ex. can. 1682*, in *La nullità del matrimonio: temi processuali e sostantivi in occasione della «Dignitas Connubii»*, red. H. Franceschi – J. Llobell – M. A. Ortiz, Università della Santa Croce, Roma, 2005, str. 247-267; idem, *I motivi di rinvio ad esame ordinario nella giurisprudenza della Rota Romana*, in *La procedura matrimoniale abbreviata (can. 1682 § 2 delle norme rotali)*, Studi giuridici – 49, LEV, Città del Vaticano, 1998, str. 31-58; idem, *Gli aspetti procedurali del «processus brevior» nella giurisprudenza rotale*, in *Periodica de re canonica* 88 (1999), str. 725-753; C. DE DIEGO-LORA, Ad. Can. 1682, in *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, red. A. Marzoa – J. Miras – R. Rodríguez-Ocaña, EUNSA, svazek IV/2, Pamplona 2002³, str. 1909-1924.

⁶ PAULUS VI, Motu proprio *Causas matrimoniales*, 28. března 1971, AAS 63 (1971), str. 441-446.

⁷ PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, *Dignitas connubii*. Instrukce, která má být zachovávána diecézními a interdiecézními soudy při projednávání zále-

žitostí neplatnosti manželství. Oficiální latinský text s italským překladem, 25. ledna 2005, LEV, Città del Vaticano, 2005 (dále bude citováno pod zkratkou «DC»).

⁸ V poslední době je možné zaznamenat určitou obnovou vnímavost ke studiu (i monografickému) osoby obhájce svazku. Abychom uvedli jen některé autory, postačí jmenovat v chronologickém pořadí: J. BURKE, *The defender of the bond in the New Code*, in *The Jurist* 45 (1985), str. 210-229; G. M. USAI, *Il promotore di giustizia ed il Difensore del Vincolo*, in *Il processo matrimoniale canonico*, red. C. Gullo a P. A. Bonnet, Studi giuridici – 17, LEV, Città del Vaticano, 1988, str. 135-141; G. COMOTTI, *Considerazioni sull'istituto del Defensor Vinculi*, in *Studi sul processo matrimoniale canonico*, red. S. Gherro, Pubblicazioni della facoltà di giurisprudenza dell'Università di Padova – 119, Padova 1991, str. 98-112; N. SCHÖCH, *Le «animadversiones» del Difensore del Vincolo nelle cause di incapacità consensuale*, in *Ius Ecclesiae* 9 (1997), str. 81-116; P. PAVANELLO, *Il promotore di giustizia e il Difensore del Vincolo*, in *I giudizi nella Chiesa. Il processo contenzioso e il processo matrimoniale*, Quaderni della Mendola – 6, Glossa, Milano 1998, str. 109-112; J. HUBER, *Il Difensore del Vincolo*, in *Ius Ecclesiae* 14 (2002), str. 113-133.

Ohledně základní bibliografie týkající se osoby obhájce svazku odkazujeme na M. A. ORTIZ, *Il Difensore del Vincolo*, in *La nullità del matrimonio: temi processuali e sostantivi in occasione della «Dignitas Connubii»*, red. H. Franceschi – J. Llobell – M. A. Ortiz, Università della Santa Croce, Roma, 2005, str. 27, č. 1.

Čistě monograficky jsou pojaty doktorské práce B. UGÉHO (*La fase preliminare/abbreviata del processo di nullità del matrimonio in secondo grado di giudizio a*

norma del can. 1682 § 2, PUG, Roma, 2003) a D. VAJANIHO (*La cooperazione del Difensore del Vincolo alla ricerca della verità per il bene della Chiesa*, Lateran University Press, Roma, 2003).

⁹ BENEDICTUS XIV, apoštolská konstituce *Dei Miseratione*, 3. listopadu 1741, in *Codicis Iuris Canonici Fontes*, red. P. Gasparri – P. Seredi, sv. I, Roma, 1923, str. 695-701.

¹⁰ Uvnitř jednotlivých kauz neplatnosti manželství se z tohoto důvodu obhájce svazku stává nezbytnou stranou. V doktríně se diskutovalo o tom, kdo je skutečnou stranou žalovanou (v orig. „parte convenuta“; pozn. překl.), vzhledem k tomu, že žalovaná soukromá strana často nejen že neoponuje, nýbrž i ona podporuje prohlášení neplatnosti svého manželství; viz obzvláště Z. GROCHOLEWSKI, *Quisnam est pars conventa in causis nullitatis matrimonii*, in *Periodica di re canonica* 79 (1990), str. 357-391. Na druhé straně zůstává otevřené (a přístupné dalším zamyšlením) chápání procesní úlohy obhájce svazku, jak vyplývá z některých úvah o povaze kanonického manželského procesu a o zúčastněných stranách; srov. D. VAJANI, *La cooperazione del Difensore del Vincolo*, cit., str. 65-122.

¹¹ Soud Římské roty a soud Apoštolské nunciatury ve Španělsku se řídí především vlastními zákony.

¹² Zdůrazňuje to i čl. 265 § 1 DC („perpensis animadversionibus defensoris vinculi eiusdem fori appellationis“).

¹³ Hypoteticky by to mohl udělat, jestliže by byl jmenován pro obhajobu svazku u odvolacího soudu; to je nicméně v podstatě vyloučeno článkem 36 § 1 DC, podle něhož je zakázáno zastávat trvalou funkci soudce, obhájce svazku a ochránce spravedlnosti u dvou soudů, jež jsou ve spojení z důvodu odvolání.

¹⁴ Ratio je, že by nicméně musel mít legitimně dané pověření; srov. *infra* osoba zastupujícího obhájce svazku.

¹⁵ Toto je nejdůležitější cesta vzhledem k principům práva. Nesoulad odvolacího aktu s uvedením důvodů v *prosecutio appellationis* se špatně snoubí s funkcí obhájce svazku, který vyčerpá svůj úkol odvolacím aktem. Lze ovšem považovat za přijatelnou hypotézu, podle které – pokud by se potvrdily dostatečně závažné důvody – by byl přípustný „jednoduchý“ odvolací akt (uložený samozřejmě u soudce *a quo*) a uvedený důvodů odvolání (adresované přímo odvolacímu soudu). Tato hypotéza by však mohla být použita pouze v dostatečně odůvodněných případech, vzhledem k tomu, že by se stejně jednalo o krok *praeter legem*, který by s sebou mohl nést pozdější komplikace, jestliže by se obhájce svazku odvolal k místnímu odvolacímu soudu a strana žalovaná by podala odvolání přímo k Římské rotě. V tomto případě by byly námitky obhájce svazku postoupeny Rotě, ve smyslu kán. 1632 § 2 (srov. čl. 283 § 2 DC).

¹⁶ Ekvivalentními výrazy jsou: obhájce svazku jmenovaný „ad causam“ nebo „ad casum“. Přestože výraz „ad casum“ je korektní, nedoporučuje se, protože v běžném jazyce je zaměňován s pojmenováním „ad actum“, o němž viz *infra*.

¹⁷ U Římské roty se tato typologie pojmenování používala z různých důvodů, např. kvůli zvláštním obtížím týkajících se jazyka; v určitém období se jednalo o případ německého jazyka, který u Roty ještě není *lingua probata*, i když disponibilita soudců a advokátů umožňuje projednávání takových kauz i na základě originálních, čili nepřeložených aktů.

¹⁸ Viz čl. 7 § 2 NRRRT, který stanoví: „In officium Defensoris vinculi titularis nominari poterunt unus vel plures Substituti ad tempus, requisitis praediti de quibus in § 1 huius articuli“.

Srov. G. VACCAROTTO, v čl. 24 NRTT, in *Commento al-*

la Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana, red. P. V. Pinto, sv. III, LEV, Città del Vaticano, 2003, str. 499. Zde se potvrzuje, že „v praxi je činnost zastupujícího obhájce svazku v kauze a v procesu stejná jako činnost hlavního obhájce svazku“.

¹⁹ Několik myšlenek týkajících se této osoby nabízí G. VACCAROTTO, ve čl. 24 NRTT, cit., str. 499.

²⁰ Čl. 7 § 4 NRTT dodává *ad rem*: „Animadversiones in singulis causis exarandas, Decanus, ad instantiam Defensoris vinculi titularis, committere potest deputato, qui sit laurea doctorali in iure canonico et advocati rotalis diplomate exornatus“.

Raději zde mluvíme o jmenování v příslušné kauze, protože delegovaný obhájce svazku může být pověřen pouze uvnitř kauzy, nikdy ne pro kauzy obecně. Delegovaný obhájce svazku, který vypracovává *animadversiones*, ve smyslu kán. 1682 § 2, ukončí svůj úkol odevzdáním spisu a jeho schválením titulárním obhájcem svazku. Je-li kauza přijata k řádnému projednání, pak nebude mít automaticky totéž pověření vypracovat příslušná *animadversiones*. Nic ovšem nebrání tomu, aby ho děkan na základě legitimní žádosti titulárního obhájce svazku mohl opět jmenovat v téže instanci nebo dokonce i následně, bude-li kauza dále pokračovat ve svém *iter*.

²¹ V úsudku ohledně merita věci se pověření vztahuje i na (nepovinně) vypracování odpovědi na *Restrictio responsionis*.

²² Čl. 7 § 4 NRTT zastupujícího obhájce svazku nezmiňuje, ale není pochyb – jak potvrzuje i praxe – že i on má tuto pravomoc.

V tomto kontextu lze pochopit důvod častého nedorozumění, když se v běžném jazyce používá pojmenování „titulární obhájce svazku“ i pro *zastupujícího* obhájce svazku, což může být ospravedlněno z hlediska vykonávání funkce, avšak nikoliv z institucionálního hlediska (srov. čl. 7 § 2 NRTT).

²³ Tímto výrazem – hlavní obhájce svazku – bývá obvykle označován titulární nebo zastupující obhájce svazku pro jeho odlišení od delegovaného obhájce svazku.

²⁴ Výjimkou jsou ovšem případné záležitosti poněkud osobního rázu, jako např. žádost o prodloužení lhůty pro odevzdání *animadversiones* nebo dokonce žádost o zproštění uděleného pověření. U Římské roty by poslední zmíněná žádost (pokud by byla odůvodněná) byla adresována děkanovi.

²⁵ Toto platí i pro ty, kdo jsou zapsáni v seznamu advokátů Roty a obvykle obhajují soukromé strany. Je samozřejmě, že jmenování obhájcem svazku je neslučitelné pro toho, kdo v téže kauze vykonává, a nebo vykonával, obhajobu žalobce. Totéž platí i pro ty, kdo obhajují nebo obhajovali stranu žalovanou, i když je nespolutodílející se, protože kromě možných střetů zájmu se účel činnosti advokáta žalované strany s činností obhájce svazku překrývá jen částečně.

²⁶ JAN PAVEL II. Projev k soudu Římské roty, 22. ledna 1996, AAS 88(1996), str. 774

²⁷ Čl. 3 § 2 DC stanoví několik podmínek pro legitimní projednávání kauz neplatnosti manželství nekatolíků, ať pokřtěných či nepokřtěných.

²⁸ Instrukce *Dignitas connubii* výslovně stanoví, že soudce (předseda senátu nebo zpravodaj) musí postoupit svým dekretem akta obhájci spravedlnosti „pro voto“ (čl. 46, § 2, č. 21 a čl. 265 § 2). Z praktického pohledu je dostačující, když si soudce vyžádá *animadversione* ve smyslu kán. 1682 § 2; je pak úkolem kanceláře dodat obhájci svazku potřebné materiály k tomu, aby mohl žádosti soudce vyhovět.

²⁹ Srov. výraz „perpensis animadversionibus defensoris

vinculi“ (kán. 1682 § 2). *Ablativus absolutus*, který je zde použit, jasně ukazuje na to, že posouzení *animadversiones*, a tudíž povinnost jejich vypracování, jsou naprosto nezbytné.

³⁰ V orig.: „parte pubblica“; pozn. překl.

³¹ Pius XII. ve svém projevu k Římské rotě dne 2. října 1944 uvedl, že „v manželském procesu *fine unico* je rozsudek odpovídající pravdě a právu, což se v procesu neplatnosti vztahuje i na domnívanou neexistenci manželského svazku, v informačním procesu *vinculo solvendo* pak existenci (či neexistenci) nezbytných předpokladů pro rozvázání svazku. Jinými slovy, cílem je právoplatně zjistit a uvést v platnost pravdu a právo, které jí odpovídá, vzhledem k existenci nebo k trvání manželského svazku“ (AAS 36 [1944], str. 282, č. 1).

³² Srov. V. PALESTRO, *Il Difensore del Vincolo ed il promotore di giustizia* (čl. 53-60) in *Il giudizio di nullità matrimoniale dopo l'Istruzione „Dignitas connubii“*, red. P. A. Bonnet a C. Gullo, sv. II, Studi giuridici – 76, LEV, Città del Vaticano, 2007, str. 188.

³³ Projev k Římské rotě dne 2. října 1944, AAS 36 (1944), str. 284, č. 2.

³⁴ Toto je schválený překlad latinského výrazu „omnia quae“ do italského jazyka (kán. 1432). Tento výraz snad vystihuje myšlenku odkazující na úkol obhájce svazku, který svými připomínkami a *animadversiones* v diskusní fázi plní, avšak zcela nevystihuje celé spektrum jeho zákonné a povinné činnosti. Ne náhodou instrukce *Dignitas connubii*, s odkazem na kán. 1432, v čl. 56 § 3 stanoví, že obhájce svazku je v každém stupni povinen předkládat důkazy jakéhokoliv druhu, protesty a námítky, které sloužíce pravdě záležitosti přispívají k ochraně manželského svazku.

³⁵ V zásadě: „Účast obhájce je formální, např. když v *animadversiones* otevřeně předkládá argumenty ve prospěch neplatnosti manželství, nebo když napíše jen několik málo stránek, aniž by případ vážně posoudil, nebo když dá jakési *nulla osta* k žádosti o zneplatnění manželství, a to navzdory tomu, že důkaz důvodu neplatnosti je někdy příliš slabý nebo když znalecký posudek neprokázal žádnou závažnou anomálii“ (M.A. ORTIZ, *Il Difensore del Vincolo*, cit. str. 28). A dále, „formální a nedostačující plnění funkce by nastalo, [...] kdyby obhajoba spočívala v předložení předtíštěného formuláře, ve kterém obhájce pouze doplní vlastní podpis do kolonky „Prozkoumal jsem soudní spis a nemám nic, co bych dodal“ [...] Formální by byla i taková obhajoba, která by se omezila jen na uvedení kánonů, které lze uplatnit, a skutkové podstaty daného případu, a to z již předem sestaveného seznamu kánonů a z již zmíněných okolností“ (*tamtéž*, str. 58).

³⁶ Nikolaus Schöch, současný obhájce svazku ustanovený Nejvyšším soudem Apoštolské signatury, tvrdí, že „obhájce svazku svými námítkami („animadversiones“) připravuje případ k posouzení a rozhodnutí soudci. Proto kvalita rozsudku částečně závisí na kvalitě *animadversiones*“ (N. SCHÖCH, *Le „animadversiones“ del Difensore del Vincolo*, cit., str. 82; ohledně způsobu, jak vykonávat *munus*, str. 85 a násl.).

³⁷ Srov. L. MATTIOLI, *La figura del Difensore del Vincolo nel c.d. „processus brevior“* in *Il diritto ecclesiastico* 85 (1974), II, str. 187-199.

³⁸ Srov. z určitého hlediska čl. 56 § 6 DC.

³⁹ Ani Pius XII. nevylučoval analogickou hypotézu týkající se běžných *animadversiones* (srov. PIUS XII., *Allocuzione al Tribunale della Rota Romana*, 2. října 1944, AAS 36 [1944], str. 284).

⁴⁰ Srov. čl. 56 § 5 DC.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Zde máme na mysli „obvyklé důvody“ nebo podstatu odůvodnění, nikoliv jednotlivé úvahy, které jsou součástí uceleného, kritického, úsudku ohledně posuzovaného rozsudku.

⁴³ Abych svou úvahu zbytečně nekomplikoval, omezím se nyní na uvedenou typickou situaci a nechám stranou možnost *processus brevior* v třetím stupni, následujícího po kladném rozsudku vyneseném druhým stupněm jen ve vztahu k jednomu důvodu, označeném v tomto rozsudku *tamquam in prima*.

⁴⁴ V podstatě by toto mělo být samozřejmé, pokud senát byl již ustanoven. Ale ne vždy je tomu tak, zvláště, když Rota jedná na třetím stupni. V některém případě děkan jmenuje senát dříve, než jsou ověřeny všechny podmínky postupu; toto se děje především z operativních důvodů, když děkan usoudí, že taková procesní situace – do které se zapojí zpravodaj, obhájce svazku a advokáti, umožní uchopit tento případ lépe již v této preliminární fázi procesu.

⁴⁵ Ve skutečnosti musí mít hlavní obhájce svazku na zřeteli i aktuální stav procesu, a to jak z hlediska zabraňujícího, tak z hlediska povinného, týkajícího se *processus brevior*. Např. první aspekt (zabraňující) by vstoupil do hry, když by soudce chtěl chybně uplatnit zkrácený proces na první kladný rozsudek, který byl však vydán druhým stupněm soudu po předchozím rozsudku negativním, vyneseným ve vztahu k témuž důvodu, nebo kdyby chtěl projednat současně zcela preliminární otázky, jako např. eventuální ustanovení kurátora; druhý aspekt (povinný) by se vyskytl v případě, kdy by soudce místo vyžádání *animadversiones* dle kán. 1682 § 2 přistoupil přímo k vlastní proceduře řádného projednání.

⁴⁶ *Punctum dolens* se týká případného odvolání obhájce svazku prvního stupně či jeho odůvodnění, je-li předloženo zvlášť. Případné přehlédnutí ze strany kanceláře odvolacího soudu týkající se předání kopie i těchto akt delegovanému obhájci svazku, by nicméně nepoškodilo vykonávání jeho *munus*. Důležité je, aby soudci mohli nahlédnout do všech akt. Pokud má delegovaný obhájce svazku odůvodněné podezření, že akta poskytnutá kanceláří soudu jsou neúplná, nemusí tedy dle našeho soudu prověřovat akta obsažená v tzv. pozici. Ohledně předávání akt a odevzdávání *animadversiones* srov. G. Vaccarotto, *Ad art. 24 NRRT*, cit., str. 499.

⁴⁷ Tato záležitost by však měla být pozorně posuzována případ od případu. Někdy by se předcházející stížnost na neplatnost mohla ukázat vhodnou, zvláště je-li ve výhledu následné prošetření kanonického prohlášení o neplatnosti manželství za účelem civilních účinků.

⁴⁸ Srov. S. Villeggiante, *Querela di nullità e contestuale appello contro la sentenza affermativa di primo grado*, in *Monitor ecclesiasticus* 122 (1997), str. 311-322.

⁴⁹ Je však třeba poznamenat, že stížnost na neplatnost existuje, dle pravidel, je-li přijata k projednání soudcem. Nestačí její pouhé podání prostřednictvím žádosti soukromé či veřejné strany. Jsou i takové dekrety o odložení, v nichž jedním z důvodů odložení věci jsou právě vady, které by mohly vypovídat o neplatnosti zkoumaného rozsudku. Následuje pak zřejmě formální stížnost na neplatnost.

⁵⁰ Ať je to jakkoliv, právní principy musejí být vyloženy stručně a patričně vzhledem ke konkrétnímu případu. Obšírná vyložení principů, napsaná *ad instar scholae*, jsou zbytečná, ne-li přímo kontraproduktivní.

⁵¹ V této záležitosti se budeme podstatně držet vodící myšlenky vyjádřené ve studii G. Erlebacha, *L'impugnazione della sentenza*, cit., str. 263 a násl.

⁵² Toto nejsou neopodstatněná tvrzení. Stačí pomyslet na některé případy, kdy část „in iure“ nebyla plynulou součástí rozsudku, nýbrž byla spíše vložena mezi *species facti* a část „in facto“, a dokonce napsána jiným písmem.

⁵³ Instrukce *Dignitas Connubii* blíže neudává, jakou rotní jurisprudencí je třeba se řídit (srov. *proaemium* a čl. 216 § 2), ale není pochyb, že jurisprudencí Roty je pro místní soudy zavazující, vzhledem ke své konzistentnosti. V sestupném řádu zavazující síly – ve vztahu k záležitosti, jež je třeba projednat – existuje rotní jurisprudencí obecná a konstantní, dále převládající, [dále může existovat] určitý jurisprudenciální proud nebo jen nějaký jurisprudenciální precedent. Ne náhodou samotná *Dignitas connubii* vyzývá ke studiu rotní jurisprudencí (čl. 35 § 3) – mohli bychom říci k integrálnímu studiu, jelikož znalost jednoho či jiného rozsudku věnovaného určitému tématu není dostačující.

⁵⁴ „Hlavní chyby, které z tohoto hlediska vedly v Rotě k odložení kauz k řádnému projednání, jsou: nedostačující odůvodnění „in facto“, rozporné odůvodnění, chybění úsudku v rozsudku, nepodloženost dispozitivní části“ (G. Erlebach, *L'impugnazione della sentenza*, cit., str. 264).

⁵⁵ M. J. Arroba Conde, *Verità e principio della doppia sentenza conforme*, in *Verità e definitività della sentenza canonica*, Studi giuridici – 46, LEV, Città del Vaticano 1997, str. 71.

⁵⁶ Je dobré si povšimnout, že se nejedná pouze o ověření skutečné souhlasnosti části *in facto* zkoumaného rozsudku s akty kauzy. Pozornost je třeba věnovat i „facti species“

rozsudku, zvláště obsahuje-li [jen] částečné vidění fakt – téměř jako určitá anticipace dispozitivní části rozsudku.

⁵⁷ Je třeba mít na paměti, že „souhlasnost tvrzení obsažených v rozsudku s realitou fakt není [...] absolutní, poněvadž je podmíněná racionální, a nikoliv empirickou povahou důkazního zjišťování. Proto se vztah mezi rekonstrukcí fakt, provedenou v rozsudku, a ontologickou realitou vždy vyjadřuje termínem morální jistota“ (M. J. Arroba Conde, *Verità e principio della doppia sentenza conforme*, cit., str. 68).

Manžel, jakožto zúčastněná strana, může, či nemusí souhlasit se soudním rozhodnutím, nicméně ani manžel není ve většině případů absolutním vlastníkem pravdy ohledně platnosti či neplatnosti manželství, protože kromě čistě právních faktorů, v nichž obvykle není potřebně vzdělán, je jeho rekonstrukce nevyhnutelně provedena „podle subjektivního úhlu pohledu“, snadno zkreslujícího (P. Monea, *La nuova trattazione della causa matrimoniale*, in *Ius Ecclesiae* 3 [1991], str. 479 a násl.). Srov. G. Zuanazzi, *Psicologia e psichiatria nelle cause matrimoniali canoniche*, Studi giuridici – 73, LEV, Città del Vaticano 2006, str. 285-293.

⁵⁸ Nikdy nebude možné dojít k spravedlivému rozsudku, nestaví-li se na pravdě fakt; „jelikož spravedlnost vyžaduje, aby se uskutečňovala křesťanská láska, ta první jak ta druhá nemohou být nikdy odděleny od pravdy“ (M. F. Pompedda, *Il processo canonico di nullità di matrimonio: legalismo o legge di carità?*, in *Quaderni Studio Rotale*, III,